

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนรับรองบุตรในศาลเยาวชนและครอบครัว¹

จิระณัฐ บุตรสุด²

ประเทศต่าง ๆ ในโลกทั้งในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบลายลักษณ์อักษร และประเทศที่ใช้กฎหมายระบบจารีตประเพณี ต่างมีมาตรการทางสังคมและทางกฎหมายเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของพลเมืองในการสร้างครอบครัวเพื่อยืนยันว่า สังคมโลกจะสงบสุขและมีสันติภาพได้ต่อเมื่อสมาชิกในครอบครัวได้รับความคุ้มครองจากรัฐและสังคมด้วยการประกันสิทธิและสถานะของบุคคลอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ มารดาและบุตรชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นอย่างดี เด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นบุตรในหรือนอกสมรส ย่อมได้รับความคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน รัฐไม่อาจเลือกปฏิบัติด้วยการปฏิเสธสิทธิและประโยชน์ที่เป็นสาระสำคัญ ทั้งต้องบังคับตามสิทธิของเด็กจากบิดาตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นหลักการสากลที่รัฐต้องยอมรับนับถือในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อันติดตัวมาและในสิทธิอันเท่าเทียมกัน และไม่อาจเพิกถอนได้ของบรรดาสมาชิกในครอบครัวมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชนทำให้บุตรนอกสมรสมีสถานะใกล้เคียงกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายในสมรส แม้บิดามารดาจะไม่ได้สมรสกันก็ตามซึ่งความเป็นบุตรนั้นปกติเป็นเรื่องของความจริงตามธรรมชาติในเรื่องของความเป็นมารดาของเด็กมักจะไม่มีปัญหาเนื่องจากฝ่ายหญิงมารดาต้องแสดงข้อเท็จจริงอุ้มท้องบุตรอยู่ในครรภ์ก็เป็นระยะเวลาหลายเดือนแต่ชายที่เป็นบิดาเด็กนั้นแม้ว่าตามธรรมชาติพ่อก็เป็นพ่อตั้งแต่เกิดไปจนตายแต่สภาพสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนไปโดยไม่ต้องการผูกพันตามกฎหมาย

ในอดีตก่อนวันที่ 1 ตุลาคม 2478 กฎหมายไทยได้ให้การรับรองสถานะของสมาชิกในครอบครัวเมื่อชายหญิงได้แสดงออกตามประเพณีแห่งศาสนาที่ตนนับถือโดยมิได้นำเอาการจดทะเบียนสมรสมาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการให้สิทธิหรือปฏิเสธความสัมพันธ์ของสามีภริยา และสิทธิในความเป็นบุตรตามธรรมชาติที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งยินยอมให้ชายมีภริยาได้หลายคนตามหลักชายหนึ่งกับหญิงหลายคนโดยถือว่าภริยาทุกคนเป็นภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่อาจมีฐานะลดหลั่นกันไปตามลำดับชั้น เช่น เมียกลางเมือง เมียกลางนอก เมียกลางทาสี ซึ่งเป็นไปตามอิทธิพลของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในขณะนั้น

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ฉบับปัจจุบัน ในมาตรา 1547 ประกอบมาตรา 1557 การเปลี่ยนสถานะจากการเป็นบิดาและบุตรนอกกฎหมายหรือนอกสมรสให้กลายเป็นบิดาและบุตรที่ชอบ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนรับรองบุตรในศาลเยาวชนและครอบครัว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ประเสริฐ ตันศิริ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสวรรค์

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ด้วยกฎหมายทำได้ 3 กรณี ดังนี้ กรณีแรกทำได้โดยบิดามารดาของบุตรจดทะเบียนสมรสกันในภายหลัง ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยเงื่อนไขในการสมรส กรณีที่สองทำได้โดยบิดาได้จดทะเบียนรับรองบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 กรณีที่สามทำได้โดยการฟ้องคดีขอให้บิดารับเป็นบุตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1555 และมาตรา 1556 โดยมีผลนับแต่วันที่เด็กเกิด แต่ทั้งนี้จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตในระหว่างเวลาตั้งแต่เด็กเกิดจนถึงเวลาที่บิดามารดาได้สมรสกันหรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นบุตรไม่ได้ ด้วยวิธีการดังกล่าวจึงทำให้เกิดประเด็นปัญหาว่า วิธีการรับรองบุตรด้วยการจดทะเบียนรับรองบุตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 และมาตรา 1549 ต้องดำเนินการจดทะเบียนต่อนายทะเบียนผู้มีอำนาจตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช 2533 และระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช 2541 ได้อำนวยยุติธรรมแก่ประชาชนพลเมืองในการเป็นบิดาและบุตรนอกสมรสเพื่อให้ได้สิทธิในความเป็นบิดาและบุตรกันจริงหรือไม่ และการตีความกฎหมายในถ้อยคำที่ว่า ไม่อาจให้ความยินยอมได้ มีแนวทางการตีความกฎหมายไปในแนวทางใด การจดทะเบียนรับรองบุตรกรณีบุตรตายก่อนที่บิดาจะจดทะเบียนรับรองบุตรหรือจดทะเบียนสมรสกับมารดาในภายหลังจะต้องดำเนินการอย่างไรในความเป็นบิดามารดาและบุตรตามกฎหมาย ดังนั้นมาตรฐานทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการจดทะเบียนรับรองบุตรยังคงมีปัญหาอยู่หลายประการ อาทิ

ปัญหาประการแรก คือ บิดาจะจดทะเบียนรับรองบุตรนั้นกฎหมายกำหนดแบบของการจดทะเบียนรับรองบุตรโดยไม่ได้กำหนดอายุของเด็กไว้ให้ชัดเจนอันเป็นเงื่อนไขว่าบิดาจะต้องได้รับความยินยอมจากทั้งเด็กและมารดาเด็กโดยบุคคลทั้งสองจะต้องไปให้ความยินยอมด้วยตนเองต่อหน้านายทะเบียน และบุตรที่จะให้ความยินยอมหรือคัดค้านการขอจดทะเบียนบุตรนี้ต้องโตพอที่จะรู้เคียงสา ซึ่งวิธีการรับรองบุตรด้วยการจดทะเบียนรับรองบุตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามมาตรา 1548 และมาตรา 1549 ต้องดำเนินการจดทะเบียนต่อนายทะเบียนผู้มีอำนาจตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2533 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2541 ในกรณีที่บิดามารดาไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันแล้วต้องการจดทะเบียนรับรองบุตรแต่บุตรอายุยังน้อย ยังไร้เคียงสา นายทะเบียนจะปฏิเสธการจดทะเบียนรับรองบุตร

ปัญหาประการที่สอง คือ การรับรองบุตรด้วยความสมัครใจในกรณีบุตรยังอยู่ในครรภ์มารดาและบิดามารดาอยู่กินกันฉันสามีภรรยาโดยไม่จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย และยินยอมในการรับรองบุตร กฎหมายกำหนดให้มีการรับรองบุตรที่อยู่ในครรภ์มารดาอย่างไรอันถือได้ว่าทารกที่อยู่ในครรภ์มารดาก็เป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง และรัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคมอย่างไรในการรับรองคุ้มครองของการเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งจุดเริ่มต้นของการมีสภาพบุคคลไว้ว่า “สภาพบุคคลเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย” ซึ่งหากศึกษาเข้าไปใน

ความหมายของการเริ่มต้นสภาพบุคคลในทางกฎหมายนั้นจะเห็นว่าตามบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวได้จำกัดความหมายของจุดเริ่มต้นของการมีสภาพบุคคลอยู่ที่ 2 เหตุปัจจัยที่จะต้องเกิดขึ้นทั้งคู่ กล่าวคือ จะต้องมีการ “คลอด” ประการที่หนึ่ง และจะต้องมีการ “อยู่รอด เป็นทารก” ด้วยอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เห็นว่าในทางกฎหมายจะมองเรื่องของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ก็ต่อเมื่อเริ่มมีสภาพบุคคลเท่านั้น ดังนั้นกฎหมายบัญญัติการรับรองสิทธิอันติดตัวมาตั้งแต่เกิดอย่างไร

ปัญหาประการที่สาม หากบุตรเสียชีวิตก่อนที่บิดามารดาจะจดทะเบียนสมรสหรือจดทะเบียน รับรองบุตรหรือกรณีบุตรและมารดาเสียชีวิตก่อนบิดาจดทะเบียนรับรองบุตร ตามกฎหมายถือว่าสิ้นสภาพ บุคคลแล้วกฎหมายมีการรับรองสถานะความเป็นบิดามารดาและบุตรตามความจริงอย่างไร หากบุตรตาย ก่อนบิดาจะใช้สิทธิตามกฎหมายในอันที่จะรับรองคุ้มครองสิทธิที่มีแต่เดิมอย่างไร การเป็นผู้ทรงสิทธิและ เสรีภาพของบุคคลก่อนการเกิดและหลังความตายของบุคคล ตามบทบัญญัติของกฎหมายแพ่งถือว่าเป็นสิทธิ ของผู้ที่มีชีวิตอยู่ซึ่งความสามารถของบุคคลในทางกฎหมายเริ่มเมื่อคลอดและสิ้นสุดลงเมื่อบุคคลนั้นตาย แต่สิทธิบางประการยังมีผลอยู่ภายหลังตาย อย่างไรก็ตาม การเป็นผู้ทรงสิทธิในสิทธิและเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญนั้นอาจไม่ถูกจัดอยู่ในขอบเขตของกฎหมายที่มีลำดับชั้นต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ ดังนั้นการกำหนด ขอบเขตของการเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพจะต้องได้รับการกำหนดโดยรัฐธรรมนูญตามหลักการที่บัญญัติ ไว้ในรัฐธรรมนูญที่ห้ามมิให้ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันถือว่าเป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพ ทั้งปวงนั้น กรณีจะไม่เป็นการสอดคล้องกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากบุคคลนั้นในขณะที่ มีชีวิตอยู่ เขาได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีหรือถูกทำให้ได้รับความอับอาย ดังนั้นความผูกพันที่จะต้องให้ความ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ผูกพันอำนาจอรัฐไว้ ความผูกพันดังกล่าวของรัฐต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั้นมิได้สิ้นสุดลงพร้อมกับความตายของบุคคลนั้น

ปัญหาประการที่สี่ คือ ถ้าบิดามารดาและบุตรให้ความยินยอมในการตรวจพิสูจน์ DNA และผลการ ตรวจพิสูจน์แสดงว่าชายเป็นบิดาของเด็ก และบิดาต้องการจดทะเบียนรับรองบุตรโดยไม่ต้องจดทะเบียน สมรสกับมารดา หากปรากฏว่าเด็กยังเล็กหรือไร้เดียงสา นายทะเบียนจะปฏิเสธการจดทะเบียนโดยเหตุที่เด็ก ยังเล็กหรือไร้เดียงสา หรือหากฝ่ายเด็กหรือมารดาเด็กหรือผู้อุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ไม่ให้ความยินยอม หรือไม่อาจให้ความยินยอมหรือบิดามารดาหรือเด็กตายก่อนที่จะจดทะเบียนรับรองบุตรศาลจะใช้ กระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาตัดสินได้เพียงใด

ตามธรรมชาติความเป็นบิดามารดาบุตรตามสายโลหิตควรได้รับการรับรองคุ้มครองตามกฎหมาย ใ้การเป็นบิดามารดาและบุตรต่อกัน การเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายต่าง ๆ ก็ควรได้รับการรับคุ้มครอง เช่นกันแม้ยังไม่มีสภาพบุคคล และตามหลักความเสมอภาคโดยไม่เลือกว่าเป็นฝ่ายใดควรได้รับการปฏิบัติ ที่เท่าเทียมกัน เช่น การที่กฎหมายให้สิทธิในการที่บุตรยื่นคำร้องขอเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดา ในกรณีบิดาตายได้ แต่ไม่ให้สิทธิในการยื่นคำร้องขอให้เป็นบิดาโดยชอบกรณีบุตรตายโดยให้เหตุผลว่า บุตรไม่มีสภาพบุคคล ดังนี้ กฎหมายควรมีการคุ้มครองประชาชนให้ได้รับเป็นธรรม และควรจะต้องมีการ

แก้ไขกฎหมายหรือไม่อย่างใด ดังนั้นความเป็นบิดามารดาและบุตรควรได้รับการแก้ไขในประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาแบบของการจดทะเบียนรับรองบุตรกฎหมายไม่ได้กำหนดอายุของเด็กไว้ให้ชัดเจนซึ่งเป็นเงื่อนไขว่าบิดาจะต้องได้รับความยินยอมจากทั้งเด็กและมารดาเด็กโดยบุคคลทั้งสองจะต้องไปให้ความยินยอมด้วยตนเองต่อหน้านายทะเบียน และบุตรที่จะให้ความยินยอมหรือคัดค้านการจดทะเบียนบุตรนี้ต้องโตพอที่จะรู้เดียงสา ตามกฎหมายต่างประเทศไม่มีปัญหาเงื่อนไขอายุของเด็กในการให้ความยินยอมเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้บิดาลงลายมือชื่อรับรองความเป็นบิดาเพื่อก่อตั้งความเป็นบิดามารดาตั้งแต่เด็กเกิดจนถึงภายหลังคลอดเพื่อลดการโต้แย้งในระหว่างบิดามารดาโดยต้องทำตามแบบฟอร์มที่กำหนดหรือกรณีบิดามารดาทำข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับหน้าที่ความเป็นบิดานอกสมรสข้อตกลงจะสมบูรณ์เมื่อคู่สัญญาทำขึ้นโดยมีการลงลายมือชื่อคู่สัญญาและพยานในศาลจากนั้นจะส่งข้อตกลงดังกล่าวไปจดทะเบียนที่สำนักทะเบียน³ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนั้นหมายถึงสิทธิติดตัวมาตั้งแต่เกิด รัฐจะต้องรับประกันความอยู่รอดและการพัฒนาของ เด็ก กล่าวคือ เด็กจะต้องได้รับความปลอดภัยจากการคลอดและเมื่อรอดพ้นเป็นทารกแล้ว เด็กจะมีสิทธิตามกฎหมายรับรอง และจะต้องจดทะเบียนทันทีหลังการเกิด มีสิทธิที่จะมีชื่อ ได้สัญชาติ และจะต้องมีสิทธิที่จะรู้จักและได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดาของเด็กเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้น จึงไม่อาจสามารถจำกัดการใช้สิทธิอันชอบธรรมของเด็กหรือละเมิดสิทธิเด็กได้⁴

ดังนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับปัจจุบัน มาตรา 1548 ในการที่บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก ซึ่งจะต้องได้รับความยินยอมทั้งจากเด็กและมารดาเด็กและเด็กต้องรู้เดียงสา นายทะเบียนจึงจะดำเนินการจดทะเบียนให้ ซึ่งความเป็นบิดามารดาและบุตรถ้าได้อุปการะเลี้ยงดูกันมาโดยตลอดอยู่กันเป็นครอบครัวเด็กย่อมรับรู้ได้ถึงความเป็นบิดามารดาและบุตรโดยแท้จริงได้ จึงเห็นควรแก้ไขมาตรา 1548 เป็นว่า ในการที่บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากมารดาเด็กและเด็กต้องมีอายุ 4 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปโดยสามารถสื่อสารให้นายทะเบียนเข้าใจได้ว่าใครเป็นบิดามารดา เว้นแต่เด็กจะมีสภาพร่างกายผิดปกติ

2. ปัญหาการรับรองบุตรด้วยความสมัครใจในกรณีบุตรยังอยู่ในครรภ์มารดาและบิดามารดาอยู่กันฉันสามีภรรยาโดยไม่จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย และยินยอมในการรับรองบุตรกฎหมายกำหนดให้มีการรับรองบุตรที่อยู่ในครรภ์มารดาอย่างไร ตามแนวนโยบายแห่งรัฐได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง

³ศิริพร จิระพรวัชรานนท์, “การถอนการรับรองบุตร,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561), หน้า 35.

⁴อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on The Rights of The Child 1989), ข้อ 6, “1. รัฐภาคียอมรับว่า เด็กทุกคนมีสิทธิติดตัวที่จะมีชีวิต” “2. รัฐภาคีจะประกันอย่างเต็มที่เท่าที่จะทำได้ให้มีการอยู่รอด และการพัฒนาของเด็ก” ข้อ 7, “1. เด็กจะได้รับการจดทะเบียนทันทีหลังการเกิด และจะมีสิทธิที่จะมีชื่อนับแต่เกิด และสิทธิที่จะได้สัญชาติและเท่าที่จะเป็นไปได้สิทธิที่จะรู้จักและได้รับการดูแลเลี้ยงดูจากบิดามารดาของตน.”

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่า รัฐ "พึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว" และพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี... ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ... เหตุนี้การที่บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดวิธีการที่จะเปลี่ยนฐานะบุตรนอกสมรสกลายเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายจึงเป็นการสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐ และยังเป็นการรับรองสิทธิของเด็กในครอบครัวที่ตนได้ถือกำเนิดมาให้เป็นไปตามครรลองของกฎหมาย เนื่องจากบางกรณีการที่เด็กมีฐานะนอกสมรสนั้นหาได้เกิดจากเจตนาที่แท้จริงของชายบิดาก็หาไม่ ชายเช่นนี้อาจจะต้องรับผิดชอบบุตรของตนตามกฎหมายแต่มีเหตุมาขัดขวางเสียก่อน หรืออาจต้องการรอให้เวลาผ่านพ้นไประยะหนึ่งก่อนจึงจะเข้ามารับผิดชอบเด็กอย่างเต็มตัว ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชายที่บังเอิญไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาเด็กก่อนเด็กคลอดมีช่องทางที่จะดำเนินการเพื่อทำให้บุตรของตนเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายจึงเป็นหลักการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ดีเยี่ยมมาตรการหนึ่ง⁵ จึงเห็นควรแก้ไขในมาตรา 1548 ว่า ในกรณีที่บิดามารดาอยู่กินกัน โดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสแล้วมีบุตรร่วมกันให้มาจดทะเบียนการตั้งครรภ์เพื่อก่อตั้งการรับรองบุตรต่อนายทะเบียนในระหว่างที่เด็กอยู่ในครรภ์มารดาหรือภายใน 30 วัน นับแต่เด็กเกิด โดยถือว่าเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายทันทีนับแต่มีการแจ้งเกิด โดยไม่ต้องผ่านการจดทะเบียนรับรองบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรอีก

3. ปัญหาบุตรเสียชีวิตก่อนที่บิดามารดาจะจดทะเบียนสมรสหรือของจดทะเบียนรับรองบุตรหรือกรณีบุตรและมารดาเสียชีวิตก่อนบิดาจดทะเบียนรับรองบุตร ตามกฎหมายถือว่าสิ้นสภาพบุคคลแล้วกฎหมายมีการรับรองสถานะความเป็นบิดามารดาและบุตรตามความจริงอย่างไร หากบุตรตายก่อนบิดาจะใช้สิทธิตามกฎหมายในอันที่จะรับรองคุ้มครองสิทธิที่มีแต่เดิมอย่างไร การเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลก่อนการเกิดและหลังความตายของบุคคล ตามบทบัญญัติของกฎหมายแพ่งถือว่าเป็นสิทธิของผู้ที่มีชีวิตอยู่ซึ่งความสามารถของบุคคลในทางกฎหมายเริ่มเมื่อคลอดและสิ้นสุดลงเมื่อบุคคลนั้นตาย แต่สิทธิบางประการยังมีผลอยู่ภายหลังตาย อย่างไรก็ตาม การเป็นผู้ทรงสิทธิในสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนั้นอาจไม่ถูกจัดอยู่ในขอบเขตของกฎหมายที่มีลำดับชั้นต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ ดังนั้นการกำหนดขอบเขตของการเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพจะต้องได้รับการกำหนดโดยรัฐธรรมนูญตามหลักการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่ห้ามมิให้ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันถือว่าเป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงนั้น กรณีจะไม่เป็นการสอดคล้องกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากบุคคลนั้นในขณะที่มีชีวิตอยู่เขาได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีหรือถูกทำให้ได้รับความอับอาย ดังนั้นความผูกพันที่จะต้องให้ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ผูกพันอำนาจรัฐไว้ ความผูกพันดังกล่าวของรัฐต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมิได้สิ้นสุดลงพร้อมกับความตายของบุคคลนั้นจากการค้นคว้ากฎหมายไทยนั้น ไม่มีบทบัญญัติให้มีการจดทะเบียนรับรองบุตรกรณีบุตรตายก่อนบิดาจดทะเบียนสมรสหรือก่อนร้องขอจดทะเบียนเป็นเด็ก เดิมเคยมี

⁵ไพโรจน์ กัมพูศิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566), หน้า 318.

⁶รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 27 “วรรคหนึ่ง บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน.”

คำพิพากษาคัดสินให้บิดาใช้สิทธิทางศาลได้ต่อมาคำพิพากษากลับหลักดังกล่าวโดยให้เหตุผลว่าเด็กไม่มีสภาพบุคคลและไม่อาจให้ความยินยอมได้ ซึ่งตามกฎหมายต่างประเทศก็ไม่มีการบัญญัติให้มีการจดทะเบียนรับรองบุตรกรณีบุตรเสียชีวิตก่อนบิดาแต่อย่างใด เห็นได้ว่าเนื่องจากกฎหมายต่างประเทศได้มีการให้จัดแจ้งก่อตั้งความเป็นบิดามารดาไว้แล้วตั้งแต่การตั้งครรภ์หรือภายหลังคลอดจึงไม่เกิดปัญหาในการจดทะเบียนรับรองบุตรกรณีบุตรตายก่อนบิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตร

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 มีปัญหาในการบัญญัติถ้อยคำไม่ชัดเจนจึงทำให้ตีความถ้อยคำที่ว่า “ไม่อาจให้ความยินยอมได้” รวมถึงกรณีบุตรเสียชีวิตไปแล้วก่อให้เกิดผลกระทบต่อบิดาและบุตรนอกสมรสหรือบุตรนอกกฎหมายในการเป็นบิดาและบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายต่อกัน บิดาจึงไม่มีสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบุตรที่เสียชีวิตไปแล้วได้ เห็นได้ว่า ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่บิดานอกกฎหมาย และจากความเห็นของศาสตราจารย์สอาด นาวิเจริญ⁷ มีความเห็นว่าควรจะให้มีการจดทะเบียนรับรองบุตรกรณีบุตรเสียชีวิตได้ดังเช่นกรณีการฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรภายหลังจากที่บุตรตายไปแล้วซึ่งสามารถทำได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1529 บรรดา (เดิม) ความเห็นของศาสตราจารย์โชค จารุจินดา⁸ มีความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับศาสตราจารย์สอาด นาวิเจริญ และรองศาสตราจารย์ ดร.รัชฎา เอกบุตร⁹ เห็นว่า รวมถึงบุตรที่เสียชีวิตไปแล้ว ดังนี้ ในกรณีที่เด็กหรือมารดาไม่อาจให้ความยินยอมได้ เช่น เด็กไม่รู้เรื่องเสีย ยังเยาว์วัยมากหรือมารดาวิกลจริตหรือถึงแก่กรรม หรือทั้งเด็กและมารดาถึงแก่กรรมไปแล้วทั้งสองคนหรือไม่อาจให้ความยินยอมได้ด้วยเหตุประการอื่นตามบทบัญญัติใหม่นายทะเบียนจะรับจดทะเบียนให้ไม่ได้จำเป็นต้องมีคำพิพากษาของศาล ความยินยอมดังกล่าวเป็นเรื่องเฉพาะตัวของเด็กและมารดาเด็ก ฉะนั้นหากเด็กยังเป็นผู้เยาว์อาจให้ความยินยอมได้ด้วยตัวเอง บุคคลอื่นแม้เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองของเด็กก็ไม่อาจให้ความยินยอมแทนได้ กรณีจะต้องมีคำพิพากษาของศาลอยู่นั่นเอง จึงเห็นควรแก้ไขว่า ในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กคัดค้านว่าผู้จดทะเบียนไม่ใช่บิดาหรือไม่ให้ความยินยอม หรือไม่อาจให้ความยินยอมได้ เด็กหรือมารดาเด็กตาย การจดทะเบียนต้องมีคำพิพากษาของศาล ถ้าหากมีหลักฐานการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ยืนยันความเป็นบิดามารดาและบุตรต่อกันให้ดำเนินการจดทะเบียนต่อนายทะเบียนได้

4. ปัญหาถ้าบิดามารดาและบุตรให้ความยินยอมในการตรวจพิสูจน์ DNA และผลการตรวจพิสูจน์แสดงว่าชายเป็นบิดาของเด็ก และบิดาต้องการจดทะเบียนรับรองบุตรโดยไม่ต้องจดทะเบียนสมรสกับมารดา หากปรากฏว่าเด็กยังเล็กหรือไร้เดียงสา นายทะเบียนจะปฏิเสธการจดทะเบียนโดยเหตุที่เด็กยังเล็ก

⁷สอาด นาวิเจริญ, คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์ธนบุรี, 2510), หน้า 232-236.

⁸โชค จารุจินดา, “บุตรในกฎหมายกับบุตรนอกกฎหมาย,” *บทบัญญัติ* เล่มที่ 25 ตอนที่ 1 (มกราคม 2511): 46-49.

⁹รัชฎา เมธาวิกุล, “เรื่องบุตรนอกสมรส,” (วิทยานิพนธ์คณะนิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 292-296.

หรือไร้เดียงสา หรือหากฝ่ายเด็กหรือมารดาเด็กหรือผู้อุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ไม่ให้ความยินยอมหรือไม่อาจให้ความยินยอมหรือบิดามารดาหรือเด็กตายก่อนที่จะขอจดทะเบียนรับรองบุตรศาลจะใช้กระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาคดีได้เพียงใดจากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2553 มาตรา 160¹⁰ ที่กำหนดไว้ในเรื่องของการนำหลักการพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ได้นั้น กฎหมายยังให้เป็นสิทธิส่วนบุคคลของคู่ความที่จะยินยอมหรือไม่ก็ได้กฎหมายไม่ได้บังคับ จึงเห็นควรแก้ไขว่า ในกรณีที่คู่ความประสงค์หรือศาลเห็นควรหรือมีความสงสัยในความเป็นบิดามารดาและบุตรต่อกันให้ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความหรือทนายของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์โดยให้มีหนังสือถึงโรงพยาบาลของหน่วยงานของรัฐเพื่อขอให้ดำเนินการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ให้เสร็จก่อนวันนัด

¹⁰ มาตรา 160 วรรคหนึ่ง “เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในระหว่างการพิจารณาคดีเมื่อคู่ความฝ่ายใดร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไปให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลเห็นสมควร ตรวจร่างกาย เก็บตัวอย่างเลือด สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นข้อพิพาทที่สำคัญแห่งคดี ทั้งนี้ ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควรโดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ และจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายและจิตใจของบุคคลนั้น ทั้งนี้ ถือเป็นสิทธิของคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นที่จะยินยอมหรือไม่ก็ได้” วรรคสอง “ในกรณีผู้เยาว์อายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ ก่อนที่แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญจะเก็บตัวอย่างเลือดสารคัดหลั่ง หรือสารพันธุกรรมของผู้เยาว์เพื่อใช้ในการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์นั้นด้วย” วรรคสาม “หากคู่ความฝ่ายใดไม่ยินยอมหรือกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ให้ความยินยอมให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญตรวจเพื่อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี โดยไม่มีเหตุอันสมควรให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าข้อเท็จจริงที่ต้องการให้ตรวจพิสูจน์เป็นผลร้ายแก่คู่ความฝ่ายนั้น”

เอกสารอ้างอิง

โชค จารุจินดา. คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2529.

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พุทธศักราช 2553.

ไพโรจน์ กัมพูศิริ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 12.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

รศ.ดร. เอกบุตร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวบิดามารดาและบุตร.

พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

ศิริพร จิระพรวัชรานนท์. “การถอนการรับรองบุตร.” วิทยานพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561.

สอาด นาวิเจริญ. คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์การพิมพ์ธนบุรี, 2510.

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child 1989).